

Nátriumsók hatása árpa foszfor- és nitrogénfelvételére vízkultúrában

M. A. ABDEL-MOTALEB, M. A. OMAR, M. D. M. DORRA és
F. M. A. MAKLED

Al-Azhar Egyetem, Mezőgazdasági Kar, Kairó (Egyiptom)

Az oldható sók felhalmozódása a művelés alatt álló talajokban közvetlenül csökkenti a talajok termékenységét az alábbi folyamatok következtében: nő a talajoldat ozmotikus nyomása, egyes oldott ionok toxikusak, az oldható sók hidrolizise hat a talajreakciókra.

Többen kutatták már a tápanyagok koncentrációjának és egymáshoz viszonyított arányának változása következtében a közöttük fellépő kölcsönhatásokat, különösen a nagy sókoncentrációjú környezetben [1, 3, 4, 5, 6, 7, 12]. Az eredmények többsége arra utal, hogy a nagyobb sótartalom a talaj nedvességtartalmát és a talajoldatban levő oldott tápanyagokat a növény számára nehezebben hozzáférhetővé teszi.

Rövid idejű kísérleteket végeztünk, hogy meghatározzuk különböző töménységű Na-sóoldatok hatását árpa P- és N-felvételére vízkultúras nevelésnél.

Anyagok és módszerek

A makrotápanyagokat 0,25-szörös töménységű Hoagland-oldat formájában adtuk, a mikroelemeket HOAGLAND és ARNON [8] szerint. A sóhatást 0,5, 5, 50, 100 és 150 me/l koncentrációjú NaCl illetve Na₂SO₄ hozzáadásával vizsgáltuk. A növények nevelésére 800 ml-es edényeket használtunk. Az edények műanyag fedelébe 142 lyukat fűrtünk. 140 helyet használtunk a növények nevelésére, 2 helyet pedig a levegőztetésre és a víz, illetve tápoldat hozzáadására tartottunk fenn. Az árpaszemeket a lyukakba helyezve desztillált vizen csíráztattuk. 5 nap múlva edényenként 100–100 növényt hagyunk meg, és a desztillált vizet a tápoldattal váltottuk fel. További 2 nap múlva ehhez az alaptápoldathoz adtuk a Na-sókat, majd 7 napig neveltük a növényeket a különböző sótartalmú tápoldatokon. Az oldatokat naponta frissre cseréltük, és állandóan levegőztettük.

A kísérlet folyamán a tápoldat pH-ját 5,5–6,5 között tartottuk. A kontrollnövények az alaptápoldatban nőttek 7 napig, NaCl és Na₂SO₄ nélkül. Minden kezelésből 3 ismétlést állítottunk be. A kísérlet végén a gyökereket és a hajtásrészt szétválasztottuk, a gyökereket 3 percre desztillált vízbe mártva lemostuk. A növényi anyagot 70 °C-on szárítottuk, megőröltük és 40 mesh lyukméretű szitán engedték át.

A hajtásból és gyökérből 100 mg-os mintákat vettünk, és $H_2SO_4/HClO_4$ -as roncsolás után deionizált vízzel 50 ml-re töltöttük fel. A foszfort kolorimetriásan, a molibdénkék módszerrel [9] határoztuk meg. A nitrogén mennyiségét a mikro-Kjeldahl-módszerrel becsültük [2].

Eredmények és megvitatásuk

A NaCl-koncentráció növelésével (50 me/l-ig) a P-felvétel kissé meghaladja a kontrollt. A további NaCl-koncentráció-növekedéssel (150 me/l-ig) a P-felvétel körülbelül 50%-kal csökken (1. táblázat).

Na_2SO_4 jelenlétében az alkalmazott legkisebb koncentrációban (0,5 me/l) a P-felvétel körülbelül 35%-kal meghaladta a kontrollt. A Na_2SO_4 -koncentráció növelésével a P-felvétel növekedése kisebb, a kontrollhoz képest csak mintegy 25%-os (5 és 50 me/l Na_2SO_4 értéknél). Na_2SO_4 esetében a sótartalom növekedésével a kontrollhoz viszonyított többlet P-felvétel csökken. A különböző Na-sók hatása tehát nem azonos. A szulfátion aktiválta a P-felvételt, de a kloridion csak részben, mert csak a nagyobb koncentrációi csökkentették a P-felvételt. A kloridra kapott eredmény megegyezik PÁLFI [10] adataival abban, hogy a Cl^- nagy koncentrációban antagonizálja a P-felvételt.

Mint az 1. táblázatban látható, a hajtás P-tartalma nagyobb, mint a gyökereké. Ez azt jelenti, hogy az abszorbeált foszfor nagymértékben transzlokálódott a gyökérből a hajtásba.

A NaCl és Na_2SO_4 az árpa N-felvételét is befolyásolta. A tápoldathoz adott NaCl vagy Na_2SO_4 koncentrációjának növelésével mind a hajtás, mind a gyökér N-

1. táblázat

Különböző töménységű Na-sóoldatok hatása az árpa P- és N-felvételére

(1) Sókoncentráció, me/l	(2) Szárak súlya, g/edény		(5) P-felvétel, μ mol/edény		(6) N-felvétel, mmol/edény	
	(3) Hajtás	(4) Gyökér	(3) Hajtás	(4) Gyökér	(3) Hajtás	(4) Gyökér
	$\emptyset$	1,63	0,51	225,0	26,0	4,46
NaCl						
0,5	1,35	0,47	232,0	41,0	4,48	0,83
5,0	1,43	0,55	234,0	50,0	4,60	0,95
50	1,58	0,55	233,0	54,0	4,80	1,14
100	1,37	0,57	146,0	51,0	4,74	1,02
150	1,32	0,59	115,0	41,0	4,10	0,97
Na_2SO_4						
0,5	1,35	0,46	321,0	39,0	4,97	1,04
5,0	1,43	0,50	281,0	35,0	5,25	1,27
50	1,54	0,50	243,0	35,0	5,62	1,31
100	1,45	0,52	220,0	30,0	4,70	1,25
150	1,38	0,55	220,0	27,0	4,49	1,26
a) SzD _{5%}	0,04	0,02	17,9	2,8	0,76	0,06

felvétele nőtt. Ez a hatás Na_2SO_4 jelenlétében minden koncentrációsinten nagyobb, mint a Cl^- jelenlétében.

Az eredményekből levont matematikai összefüggések statisztikai értékelését SNEDECOR [11] alapján végeztük el. A paraméterek közötti korrelációs koefficienseket a 2. táblázatban közöljük.

2. táblázat

A sókoncentrációk és a N-, valamint a P-felvétel közötti összefüggések korrelációs koefficiensei

(1) Na-só	(2) P-felvétel, $\mu\text{mol}/\text{edény}$		(3) N-felvétel, $\text{mmol}/\text{edény}$	
	(3) hajtás	(4) gyökér	(3) hajtás	(4) gyökér
NaCl	-0,95**	-0,17	-0,48	0,34
Na_2SO_4	-0,88*	-0,95**	-0,67	0,43

(6)

A szignifikáns összefüggések regressziós egyenletei:

$$y_1 = 243,80 - 0,85x_1 \quad (1)$$

$$y_2 = 293,59 - 0,60x_2 \quad (2)$$

$$y_3 = 37,49 - 0,07x_3 \quad (3)$$

ahol: y_1 = árpahajtás P-felvétele, $\mu\text{mol}/\text{edény}$,
 x_1 = alkalmazott NaCl-koncentráció, me/l,
 y_2 = árpahajtás P-felvétele, $\mu\text{mol}/\text{edény}$,
 x_2 = alkalmazott Na_2SO_4 -koncentráció, me/l,
 y_3 = árpagyökér P-felvétele, $\mu\text{mol}/\text{edény}$,
 x_3 = alkalmazott Na_2SO_4 -koncentráció, me/l.
 ** 99%-os szinten szignifikáns.

A N-adatok között nincs statisztikailag szignifikáns kapcsolat. Ez annak lehet a következménye, hogy a biológiai molekulákban a nitrogén meglehetősen állandó arányban előforduló komponens. Az egyes kezelésekben felvett nitrogén mennyiségnek változását az okozhatja, hogy a sókezelés hatására az árpa növekedésében is különbségek vannak (lásd 1. táblázat).

Összefoglalás

Különböző töménységű Na-sóoldatok hatását vizsgáltuk vízkultúrában nevelt árpa P- és N-felvételeire.

A NaCl koncentrációját 5 me/l-ig növelve a P-felvétel csak kissé nőtt. A NaCl-koncentráció további növelésével 150 me/l-ig a P-felvétel mintegy 50%-kal csökkent. Na_2SO_4 esetében 0,5 me/l koncentrációnál a P-felvétel jelentősen nőtt, a sótartalom további növelésével azonban a kontrollhoz viszonyított többlet P-felvétel csökkent, és 100—150 me/l Na_2SO_4 -koncentrációnál a kontrolléhoz volt hasonló.

A N-felvételei adatok azt mutatják, hogy mind a NaCl, mind a Na_2SO_4 koncentrációjának növelésével emelkedett a növény N-felvétele. Ez a hatás a Na_2SO_4 -os kezelésben kifejezettebb, mint NaCl jelenlétében.

Irodalom

- [1] BLACK, C. A.: Soil-plant relationships. John Wiley & Sons, Inc. New York. 1968.
- [2] CHAPMAN, H. D. & PRATT, P. F.: Methods of analysis for soils, plants and waters. Agric. Publications, Univ. California. Berkeley. 1961.
- [3] EPSTEIN, E.: Mineral nutrition of plants: principles and prospectives. John Wiley & Sons, Inc. New York. 1972.
- [4] EPSTEIN, E. & RAINS, D. W.: Carrier-mediated cation transport in barley roots: kinetic evidence for a spectrum of activities. Proc. Nat. Acad. Sci. Wash. **53**, 1320—1324. 1965.
- [5] EPSTEIN, E., RAINS, D. W. & ELZAM, O. E.: Resolution of dual mechanisms of potassium adsorption by barley roots. Proc. Nat. Acad. Sci. Wash. **49**, 684—692. 1963.
- [6] GREENWAY, H.: Plant responses to saline substrates. 3. Effect of nutrient concentration on the growth and ion uptake of *Hordeum vulgare* during a NaCl stress. Aust. J. biol. Sci. **16**, 616—618. 1963.
- [7] HOAGLAND, D. R.: Absorption of ions by plants. Soil Sci. **16**, 525—537. 1923.
- [8] HOAGLAND, D. R. & ARNON, D. I.: The water culture method for growing plants without soil. Calif. Agr. Exp. Sta. Circ. 347. 1950.
- [9] JACKSON, M. L.: Soil chemical analysis. Prentice-Hall, Inc. Englewood Cliffs. New Jersey, London. 1958.
- [10] PÁLFI, G.: The effect of sodium salts on the nitrogen, phosphorus, potassium, sodium and amino acid content of rice shoots. Plant and Soil. **22**, 127—135. 1965.
- [11] SNEDECOR, G. W.: Statistical methods. 6th Ed. Iowa State College Press. USA. 1959.

Érkezett: 1983. május 19.

Na Salinity Effects on the Uptake of P and N by Barley Seedlings in Water Culture

M. A. ABDEL-MOTTALEB, M. A. OMAR, M. D. M. DORRA and F. M. A. MAKLED

Faculty of Agriculture, Al-Azhar University, Cairo (Egypt)

Summary

Experiments were conducted using water culture technique to study the effects of various concentrations of NaCl and Na₂SO₄ on the P and N uptake by barley seedlings. A Hoagland macronutrient solution of 0.25 ionic strength was prepared and micronutrients were added to it according to HOAGLAND and ARNON [8]. Saline solutions of either NaCl or Na₂SO₄ were applied into the growth media in concentrations of 0.5, 5.0, 50.0, 100.0 and 150.0 me/l, respectively. Triplicate replications of all treatments were made.

The barley seedlings were grown for about 15 days, then they were separated into roots and shoots, dried at 70 °C, weighed and analyzed for P and N.

The obtained results indicate that increasing the concentration of NaCl up to 5 me/l resulted in a slight increase in P uptake. Further concentration increase (up to 150 me/l), however, reduced P uptake by about 50 per cent.

The low concentration of Na₂SO₄ (0.5 me/l) brought about a pronounced increase in P uptake as compared to the control. Further concentration increase, however, reduced the surplus P uptake, and at the highest concentrations of Na₂SO₄ (100 and 150 me/l) P uptake was nearly similar to that of the control plants.

As regards N uptake, the obtained data reveal that increasing the concentration of either NaCl or Na₂SO₄ in the nutrient solution brought about an increase in the N uptake. The increase was more pronounced in the Na₂SO₄ treatments, at all salinity levels.

Table 1. Uptake of P and N by barley seedlings as affected by Na salt solutions of various concentrations. (1) Salt concentration, me/l. (2) Dry weight, g/pot. (3) Shoots. (4) Roots. (5) P uptake, μmol/pot. (6) N uptake, mmol/pot. a) C.D. values at 5%.

Table 2. Correlation coefficients between the added salt concentrations and the P and N uptakes. (1) Na salt. (2) P uptake, μmol/pot. (3) Shoots. (4) Roots. (5) N uptake, mmol/pot. (6) Regression equations of the significant relationships: $y_1 = P$ uptake by barley shoots, μmol/pot; $x_1 =$ added NaCl concentration, me/l; $y_2 = P$ uptake by barley shoots, μmol/pot; $x_2 =$ added Na₂SO₄ concentration, me/l; $y_3 = P$ uptake by barley roots, μmol/pot; $x_3 =$ added Na₂SO₄ concentration, me/l. **Significant at 99% level.

Wirkung von Natriumsalzen auf die P- und N-Aufnahme von Gerste in Wasserkultur

M. A. ABDEL-MOTTALEB, M. A. OMAR, M. D. M. DORRA und F. M. A. MAKLED

Landwirtschaftliche Fakultät der Al-Azhar Universität, Kairo (Ägypten)

Zusammenfassung

Es wurde die Wirkung von Na-Salzlösungen verschiedener Konzentrationen auf die Aufnahme von P und N von Gerste in Wasserkultur untersucht. Die Makroelemente betragen das 0,25-fache der Konzentration einer Hoagland-Lösung, die Mikroelemente wurden nach HOAGLAND und ARNON [8] gegeben. Den Nährlösungen wurde NaCl, bzw. Na₂SO₄ in Konzentrationen von 0,5, 5, 50, 100 und 150 mval/l hinzugefügt. Die Pflanzen wurden ungefähr 15 Tage lang gezogen und dann wurden die Wurzeln und Triebe gesondert bei 70 °C getrocknet, ihr Trockengewicht abgewogen und ihr P- und N-Gehalt bestimmt.

Bei einer Steigerung der NaCl-Konzentration bis 5 mval/l, hat die P-Aufnahme wenig zugenommen. Bei einer weiteren Steigerung bis zu 150 mval/l hat die P-Aufnahme um 50% abgenommen.

Im Falle von Na₂SO₄ hat bei einer Konzentration von 0,5 mval/l die P-Aufnahme bedeutend zugenommen, bei einer weiteren Steigerung des Na-Salzgehaltes hingegen hat sie — im Vergleich zur Kontrolle — abgenommen, und bei einer Steigerung der Konzentration bis 100—150 mval/l war sie der Kontrolle gleich.

Die Angaben der N-Aufnahme zeigen, dass bei einer Steigerung der Konzentration sowohl von NaCl, wie auch von Na₂SO₄, die Aufnahme der Pflanzen zugenommen hat. Diese Wirkung war bei Na₂SO₄ bedeutender als bei NaCl.

Tab. 1. Wirkung von Na-Salzlösungen verschiedener Konzentration auf die P- und N-Aufnahme von Gerste. (1) Salzkonzentration, mval/l. (2) Trockengewicht, g/Gefäß. (3) Triebe. (4) Wurzeln. (5) P-Aufnahme, μmol/Gefäß. (6) N-Aufnahme, mmol/Gefäß. a) GD_{5%}.

Tab. 2. Korrelationskoeffizienten der Zusammenhänge zwischen der N- und P-Aufnahme, sowie der Na-Salzkonzentrationen. (1) Na-Salz. (2) P-Aufnahme, μmol/Gefäß. (3) Triebe. (4) Wurzeln. (5) N-Aufnahme, mmol/Gefäß. (6) Regressionsgleichungen der signifikanten Zusammenhänge: $y_1 = P$ -Aufnahme der Gerstentriebe, μmol/Gefäß; $x_1 =$ die verwendete NaCl-Konzentration, mval/l; $y_2 = P$ -Aufnahme der Gerstentriebe, μmol/Gefäß; $x_2 =$ die verwendete Na₂SO₄-Konzentration, mval/l; $y_3 = P$ -Aufnahme der Gerstenwurzeln, μmol/Gefäß; $x_3 =$ die verwendete Na₂SO₄-Konzentration, mval/l. **signifikant bei 99%.

Влияние натриевых солей на усвоение фосфора и азота ячменем в водной культуре

М. А. АБДЕЛ-МОТТАЛЕБ, М. А. ОМАР, М. Д. М. ДОРРА и Ф. М. А. МАКЛЕД

Сельскохозяйственный Факультет Университета Ал-Азхар, Каир (Египет).

Резюме

Изучили влияние солевых растворов различной концентрации на усвоение фосфора и азота ячменем, выращенным в водной культуре. Питательные макроэлементы внесли в виде раствора Хоагганда в 0,25% концентрации, микроэлементы внесли по Хоагганду и Арнону [8]. К питательному раствору добавили NaCl или Na₂SO₄ в концентрациях 0,5, 5, 50, 100 и 150 мг. экв/л. Растение выращивали около 15 дней, затем отделили корни и стебли, высушили их при температуре 70 °С, определили сухой вес и содержание фосфора и азота.

При увеличении концентрации NaCl до 5 мг. экв/л наблюдали только небольшое повышение усвоения фосфора. Дальнейшее увеличение концентрации этой соли до 150 мг. экв/л. вызвало снижение усвоения фосфора на 50%-ов.

В случае Na₂SO₄ при концентрации 0,5 мг. экв/л усвоение фосфора значительно возрастало, дальнейшее увеличение содержания соли вызвало, по сравнению с контролем, снижение усвоения фосфора и при концентрации Na₂SO₄ 100—150 мг. экв/л было примерно таким же, как и на контроле.

Данные по усвоению азота показывают, что при повышении концентрации как NaCl, так и Na₂SO₄ усвоение азота растением увеличилось. Это влияние было более выраженным в вариантах с Na₂SO₄ по сравнению с вариантами NaCl.

Табл. 1. Влияние растворов натриевых солей различных концентраций на усвоение фосфора и азота ячменем. (1) Концентрация солей, мг. экв./л. (2) Вес сухого вещества, г/сосуд. (3) Отрост. (4) Корень. (5) Усвоение фосфора, μ моль/сосуд. (6) Усвоение азота, μ моль/сосуд. а) СНР_{5%}.

Табл. 2. Коэффициенты корреляции зависимостей между концентрациями натриевых солей и усвоением азота и фосфора. (1) Натриевая соль. (2) Усвоение фосфора, μ моль/сосуд. (3) Стебли. (4) Корни. (5) Усвоение азота, μ моль/сосуд. (6) Регрессионные уравнения достоверных зависимостей: y_1 = усвоение фосфора стеблями ячменя, μ моль/сосуд; x_1 = концентрации растворов хлористого натрия мг. экв/л; y_2 = усвоение фосфора стеблями ячменя, μ моль/сосуд; x_2 = концентрации Na₂SO₄, мг. экв/л; y_3 = усвоение фосфора корнями ячменя, моль/сосуд; x_3 = концентрации Na₂SO₄, мг. экв/л.
** Достоверно на уровне 99%.